

Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ, Η ΙΔΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ & Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥΣ (του Γιάννη Ζήση)

Θεωρητικά, οι θρησκείες «νίκησαν» τον θάνατο. Καμιά τους, όμως, δεν νίκησε τον φόβο του θανάτου. Εξαίρεση, ασφαλώς, αποτελούν ορισμένα φυσικά πρόσωπα του θρησκευτικού βίου.

Θεωρητικά, οι επιστήμες κέρδισαν τη ζωή και το μυστήριό της με την αναγωγή της σε ένα υλιστικό απόλυτο και υποσχέθηκαν, έτσι, να διευρύνουν τα όριά της, με ένα νεύμα πιθανότητας έως και την αθανασία. Όμως, δεν νίκησαν τον φόβο του θανάτου. **Ο άνθρωπος εξακολουθεί να αισθάνεται ως «εγώ» και ως υποκείμενο αναφοράς.** Και με έδρα το αυτοκρατορικό του «φάντασμα», νομιμοποιεί μια αυτοκρατορία «φαντασιακά θεσπισμένη» με τα είδωλά του. Έτσι, ο φόβος του θανάτου παραμένει κυρίαρχος.

Ο άνθρωπος – ως υβριστής και τραγικός ήρωας – δεν θέλει να καταγράψει τα όρια της μορφής του και συμπεριφέρεται περίπου ως αθάνατος στη μορφή, χωρίς ωστόσο να πάψει λεπτό, στο βάθος του, να φοβάται τον θάνατο. Κάτω απ' αυτή την εμμεσοποιημένη διάρκεια και κυριαρχία του φόβου του θανάτου, παράγει ακατάσχετα είδωλα ψευδεπίγραφης διάρκειας. Εμμεσοποιεί τον εαυτό του και διαχέει τη συνείδηση σε παραστάσεις και ρόλους που την καθιστούν βιωματικά ελλειμματική και ανόητη.

Ωστόσο, ο άνθρωπος και η ανθρωπότητα εξοπλίζουν το φαντασιακό τους με μια «ανεξαρτησία» ως ψευδεπίγραφη πραγματικότητα, για να θυμηθούμε τον Εδμόνδο στο έργο «Βασιλιάς Ληρ» του Ουίλλιαμ Σαίξπηρ:

«Ω φύση, εσύ είσαι θεά μου. Και στον νόμο σου

*είναι ταμένα τα έργα μου. Γιατί ν' ανέχομαι
της μόδας την τυραννία και ν' αφήσω
να με ληστεύει η περιέργεια του κόσμου;» [1]*

Αυτό, όμως, δεν πρόκειται να μας γλιτώσει από τις βαθύτερες αιτίες και τα πραγματικά γεγονότα. Το οικονομικό και το πολιτικό πεδίο, η φαντασιακή «συναινετική» οχύρωση το κατέστησε κυρίαρχο και ιστορικά αυτόνομο. Όμως, το πολιτικό και το οικονομικό είναι το καθοριστικό επειδή το ψυχολογικό και το βιο-οικολογικό ή φυσικό είναι καθοριστικό. Έτσι, το βάθος της καθοριστικότητας θα αναδεικνύεται όλο και πιο πολύ, χωρίς να γίνονται εκπτώσεις ως προς τις αναγκαιότητες των αλλαγών και της διακυβέρνησης σε κάθε άλλο επίπεδο καθοριστικότητας. Η Ιστορία είναι, τελικά, ένα ανθρωπολογικό, εξελικτικό φαινόμενο και η θέασή της σε μονοτομεακά ή σε ρηχά τεκτονικά βάθη είναι βαθιά τυφλή και, αντανακλαστικά, περιοριστική. Έτσι, διαιωνίζεται ο φαύλος κύκλος της ιστορίας. Η διαλεκτική της καθοριστικότητας θα γίνει πιο πρόδηλη αν, για παράδειγμα, μελετήσουμε την «ιδιοκτησία» στην πηγή της και την εξέλιξή της ως φαντασιακά ρυθμιστικό θεσμό.

Το «φάντασμα» της ιδιοκτησίας στη φυσική επιστήμη και τη θρησκεία

Η ιδιοκτησία στη φυσική επιστήμη δεν υφίσταται παρά μόνο ως τοπικότητα ύλης ή ως πτύχωση του καμπυλωμένου χωροχρόνου ή ως διαστατική χορδική δυναμική. Όπως και να' χει, η ύλη δεν τελεί ως ιδιοκτησία λειτουργικού περιεχομένου εκτός από τη σφαίρα μιας θεϊκής της αναφορικότητας, πλήρως αδιερεύνητης για μας, μη αντιληπτής, εννοιακά και πειραματικά, για την ώρα. Αυτός ο οντολογικός χαρακτήρας της ύλης, ο μη ιδιοκτησιακός χαρακτήρας της, σιγά-σιγά γίνεται αντιληπτός στην επιστημονική κατανόησή της. Παλαιότερα, μόνο συμβολικές μορφές στις θρησκείες και τις μυθολογίες ή ανιμιστικές και σαμανιστικές συμβάσεις διατηρούσαν αυτή την προσέγγιση.

Ανθρωπολογικές και λαογραφικές επιβιώσεις που φθάνουν ως τη βιολογική υπόσταση –είτε αποπροσωποποιητικά μερικά, είτε

περσοναλιστικά— όπως με τον Βουσμανικό εξευμενισμό της ψυχής του θηράματος, στη δεύτερη περίπτωση, και την Αρκτική προσφορά της συζύγου, στην πρώτη, αναδεικνύουν έμμεσα τις αναγκαιότητες υπέρβασης της ιδιοκτησίας επί του ζώντος.

Η αναγνώριση, συμβολικά, του σώματος του φραγκίσκου της Ασιίζης από τον ίδιο ως «αδελφό» με εκείνου του γαϊδάρου μεταφέρει μια ανάλογη θέαση του οικείου ή φέροντος σώματος, όπως αποδίδεται στο υπέροχο έργο του Νίκου Καζαντζάκη «ο Φτωχούλης του Θεού». Αντίστοιχα, οι δυϊστικές ή και –οντολογικά– μονιστικές φιλοσοφικές και θρησκευτικές θεωρήσεις μιλούν για τη βεβαρημένη διαφορετικότητα της ύλης και την εξελικτική αναλωσιμότητα της σχέσης πνεύματος – ψυχής – νου με το σώμα και την επιθυμία και αναδεικνύουν, υπό την αποσυνδεδετική, απαθή και αποσπασμένη προοπτική, τη σχέση Εαυτού και μη – Εαυτού ή Φορέα, όπου ο Φορέας αποδίδεται, τελικά, αλχημιστικά στο «Πνεύμα της Γης», ή στη «δεξαμενή της ζωής».

Βέβαια, σε αντίθεση με την επιστήμη, που θεωρεί την ύλη, νανομηχανιστικά και κοσμολογικά, ως άβια, όλες αυτές οι θεωρήσεις υπονοούν μια Μυστηριακή και Μυητική Προοπτική υπό τους όρους όπως «Ζώντες Λίθοι», «Φιλοσοφική Λίθος» κ.λπ.

Όμως, η σύγχρονη επιστήμη, η οποία μπορεί ως διαθλαστικό συνειδησιακά κοσμοείδωλο να είναι τόσο παροδική όσο η επιστήμη του Νεύτωνα, εμφανίζει έναν άτεγκτο υπαρξιακό μηδενισμό για τον χρονικό και ταυτοτικό ορίζοντα του ανθρώπου. Ωστόσο, αυτόν τον μηδενισμό ούτε οι ίδιοι οι επιστήμονες τον αποδέχονται ψυχολογικά γιατί θα οδηγούσε σε μια τελική θερμοδυναμική διάλυση τον όποιο βίο τους, ακόμη και τον επιστημονικό. Δουλεύουν ψυχολογικά με μια ελάχιστη ή –έστω– αμφίβολη βεβαιότητα αθανασίας και έμψυχου όντος και συνειδητότητας.

Μεθοδολογικές κριτικές στην επιστημονική αναλυτική και αναγωγική θέαση έγιναν πολλές – αρκετές από αυτές και από τα μέλη της ίδιας της επιστημονικής κοινότητας. Δεν θα σταθούμε ωστόσο σ' αυτές τις αντιδικίες. Θα συγκρατήσουμε, όμως, την κοινή προσέγγιση για τη «μηδενική οντολογικά υπόσταση της

ιδιοκτησίας» και για το πώς «η ιδιοκτησία είναι ένα εξαρτησιογόνο και παρασιτικό φάντασμα» στην αντίληψη του Εαυτού, που έχει αλγοριθμικά τεράστιες ανθρωπολογικές και πολιτισμικές επιπτώσεις.

Η γέννηση της αίσθησης ιδιοκτησίας

Τί, όμως, γέννησε και τί δίνει τόση μανία στην τάση για ιδιοκτησία; Πρωταρχικά, αναπτύσσεται η αίσθηση ιδιοκτησίας πάνω στη συνείδηση και, κατά συνέπεια, στην αίσθηση υποκειμένου ή εαυτού. Αυτή η ιδιοκτησία τιτλοφορείται ως «εγώ». Η μη ιδιοκτησία πάνω στη συνείδηση και την αίσθηση ταυτότητας δεν είναι εύκολα μια δυνατή αντίληψη, παρά μόνο αν η συνείδηση είναι εξαιρετικά ασκημένη, οντολογικά και ψυχολογικά.

Μια τέτοια αντίληψη θα μπορούσε να καλλιεργηθεί μόνο μέσα από τη βαθειά επίγνωση και τη συμβολική μεταφορά του «παραδόξου του ηθοποιού». Ο ηθοποιός πραγματοποιεί επιτυχώς – έστω και μερικώς – μια ταύτιση με έναν εαυτό και έναν ρόλο, που δεν είναι ο ίδιος. Ιδιοποιείται άλλο πρόσωπο, γίνεται θεατρικός κτήτορας ενός άλλου εαυτού και ρόλου.

Με αυτό το παράδειγμα, μπορούμε να διαισθανθούμε τη θεμελιώδη αποσύνδεση της συνείδησης και του εαυτού μέσα από τη θεατρική κτητικότητα που αναπτύσσεται «μέσα μας». Η διάλυση αυτής της θεατρικής πλάνης είναι η αρχή του Λόγου, υπό τον όρο της συνεχούς διάρκειας, της διαχρονικότητας και της υπέρβασης της αίσθησης του Χρόνου σε αυτήν τη βιωματική.

Φθάσαμε, έτσι, και πάλι σε έναν ιδιάζοντα παράγοντα θεατρικής εκτροπής και κτητικοποίησης της συνείδησης και του εαυτού.

Ο παράγοντας αυτός είναι ο Χρόνος, που αποτυπώνεται από και με τον λειτουργικό πολυμερισμό του βίου, όπως και με την αίσθηση μετάθεσης της αντίληψης του όντος και του εαυτού σε γεγονότα και παραστάσεις.

Η εκτροπή της αντίληψης σε παραστάσεις και γεγονότα είναι

σχετικά μηδενική οντολογικά, καθώς το μορφικό επιστητό αποδεικνύεται μια παροδικότητα, μια αναπτυσσόμενη θνητότητα, με ελάχιστη ουσιαστική επίπτωση. Η κατάρρευση της αυταπάτης της ταύτισης με τα γεγονότα ή τις παραστάσεις εμποδίζεται μόνο από την έννοια και τη διαισθητική προσομοίωση της ουσίας ως στοιχειοθετημένης οργανικότητας των μορφών και των σχέσεων. Αυτή η διαισθητική προσομοίωση της έννοιας της ουσίας ως αναλλοίωτης –σε αντιστοιχία με την αισθητή μορφή– δημιουργεί την ψευδαίσθηση για μια φαντασιακή δυναμική ταύτιση του «εγώ» ή ιδιοποίησης της μορφής, έτσι ώστε να εξυπηρετείται η αυταπάτη μιας έμμεσης αθανασίας. Όταν κανείς ιδιοποιείται τη μορφή, και μέσω αυτής την ουσία, η οποία θεωρείται αθάνατη φαντασιακά, ως αυτή να είναι αναλλοίωτη και άβια, αποκτά έμμεσα τις ιδιότητές της, γίνεται αθάνατος φαντασιακά, σε ένα της πεδίο νοητικής και βιωματικής υπανάπτυξης.

Έτσι, η ιδιοκτησία είναι συνυφασμένη με μια θεμελιώδη πλάνη για την ουσία, τον χρόνο, τη ζωή και τον θάνατο. Σε αυτή την πλάνη συνεργεί και η εμπειριστική ματεριαλιστική αντίληψη, όπως και η απλοϊκή εκδοχή της μεταφυσικής. Θεωρώντας τον φόβο του θανάτου συνυφασμένο με το ένστικτο αυτοσυντήρησης, μπορούμε να συμπεράνουμε πως η ανάπτυξη των αρχέγονων εργασιακών και εργαλειακών δεξιοτήτων προήλθαν μέσα από την αντισταθμιστική επίκληση και νοητική εφέλκυση του ανθρώπου, μέσα στη φυσική επιβίωση και εξέλιξη.

Με αυτόν τον τρόπο, ανοίχτηκαν νέοι ορίζοντες μεταφοράς της βιοκοινωνικής, οικογενειακής, αγελαίας και θηρευτικής εξουσίας στην ψυχολογική και βιο-οικολογική οικονομία κλίμακας με τη μορφή της εργασιακής και εμπορευματικής ιδιοποίησης. Αυτή αρχίζει από το ποίμνιο της νομαδικής κοινωνίας και τα προϊόντα του, φθάνει στη γη και τα προϊόντα της και περνάει από τα ζώα ως συνεργάτες και φύλακες στα ζώα τροφής και εργασίας, με την κλιμακούμενη δουλεία του ανθρώπου – άμεση ή έμμεση – όταν δημιουργήθηκαν συνθήκες που απαιτούσαν διάφορους βαθμούς ιδιοποίησης και εμπορευματοποίησης σχετικά νοήμονος εργατικής δύναμης και δυναμικού χειρισμού εργαλείων.

Έτσι, πίσω απ' όλο το ανθρωπολογικό, πολιτισμικό και ιστορικό οδοιπορικό του οικονομικού «πολιτισμού» και της αλλοτρίωσης, στάθηκε, αρχικά, σχεδόν αναπόφευκτος ο φόβος του θανάτου.

Ο εγκέφαλός «μας» έχει συνηθίσει να θεωρεί υπαρκτό και πραγματικό, πρωταρχικά και κυρίαρχα, μόνο ότι είναι από και ορατό. Η συνήθεια αυτή έχει συνυφανθεί με την έννοια της ουσίας. Ακόμη πιο ειδικά, η έννοια της ουσίας συνδέεται με την απτότητα της σωματικότητας, που είναι μια αδρή και σχετικά αδιαφοροποίητη ή μονότονη αίσθηση στο εμπειρικό αποτέλεσμα της. Όλη, όμως, αυτή η βεβαιότητα αντικειμενικότητάς της καταστράφηκε ως μοντέλο αξιόπιστο στον εικοστό αιώνα.

Ωστόσο, η αισθητήρια και εννοιακή προκατάληψη του εγκεφάλου παραμένει, με την αισθητηριακή προτίμηση να μεταφέρεται στη «νοητική» αυθεντία και αποκλειστικότητα ή γοητεία που ασκεί η έννοια της ουσίας και της αντικειμενικότητας, στην αδρή και απλοϊκή της εκδοχή, η οποία αγνοεί, για παράδειγμα, την πιο υπερβατική βιωματική αυτοαναφορικότητα της συνείδησης, όπως αυτή ανοίγεται σταδιακά στη φαινομενολογία του Χούσερλ. Η έννοια της ουσίας, σε συνάρτηση με τις έννοιες της στιγμής και του κενού, λειτουργεί συνήθως ως αναγωγική ή αναλυτική απλοϊκότητα που αποκλείει την αντίληψη της ύπαρξης του μη απτού και ορατού. Ο εγκέφαλός μας είναι εθισμένος στη μορφική αισθητότητα και τη νοητική δέσμευση της αντίληψης της ύπαρξης σε αυτή την αισθητότητα, μέσω της έννοιας της ουσίας.

Ακόμη και για τις μη αισθητές πραγματικότητες της επιστήμης λειτουργεί μια προσομοιωτή πρόσβαση μέσω περιπλοκότητας, απτότητας και ορατότητας. Δεν είναι ακόμη δυνατή άλλη όψη νόησης η οποία να είναι ισόμορφη και ερμηνευτικά παράλληλη με την «αντικειμενική» κοσμοθεώρηση. Σημειώνουμε, βέβαια, ότι το φαντασιακό δεν αποτελεί πραγματική λύση. Δηλώνει, στερούμενο συστημικής συστημικής αξιοπιστίας, την ενόχληση της συνείδησης από την ολοκληρωτική έλλειψη αυτοαναφορικότητας και την δέσμευσή της στις αισθήσεις και τα προβλεπόμενα εποικοδομήματα γνώσης, αντίληψης και

ταυτοποίησης. Το παράξενο, όμως, είναι ότι αυτή η νοητική και συνήθως υποσυνείδητη αυθεντία της έννοιας της ουσίας, «άνευ αρχής» ή αναφορικότητας, λειτουργεί και χρησιμοποιείται ως σχιζοειδής αφετηρία για την υλοποίηση των έμμονων φαντασμάτων με όρους αυθεντίας στον βίο «μας» και στην ιστορία.

Έτσι, δομήθηκε και εκφράστηκε από την ανθρωπότητα ένας «Πλανητικός Ένοικος» ως νεοπλασματική βαρβαρότητα και ως άλλη όψη του πολιτισμού και της εξέλιξης της «Νοόσφαιρας». Έτσι και η ιδιοκτησία, ενώ μοιάζει να είναι η ελευθερία μας, δεν είναι παρά η μορφοποίηση της δεσμοτηριακής χωριστικότητάς μας.

Αυτή η παράξενη διαλεκτική δυναμική συνδέεται πια με μια τερατώδη πολιτισμική, ψυχολογική και μηχανική μορφή του βίου και της ιστορίας, η οποία απαιτεί, για την εξισορρόπηση, την αντιστάθμισή της, μια εξίσου γιγαντιαία υπερβατική –εξελικτικά– συνειδητότητα και αυτοσυνειδησία, ομαδικής δυναμικής, (χωρίς ναρκισσιστικές «απλοϊκότητες» – εννοιακές, υπαρξιακές και πνευματικές περί υπερβατικότητας και συνειδητότητας). Διαφορετικά, το παρελθόν μας, ως αιτιατό, θα λειτουργεί ως αβυσσαλέα «μελανή οπή» που θα μας «καταπιεί» ως Τιτανικός, καννίβαλος και βαμπίρ.

Είμαστε τα θύματα μιας δυαδικής χωριστικότητας βασισμένης στη δυαδικότητα των παραστάσεων ουσίας και κενού και εποικοδομημένη με την εικόνα του «εγώ» στη χωροχρονική ανταγωνιστική ανασφάλεια επιβίωσης.

Οι έννοιες της ουσίας και του κενού όπως έχουν απλοϊκά διαμορφωθεί δεν επιτρέπουν ύπαρξη στην έννοια της ελευθερίας και της διάρκειας του «εαυτού». Δεν επιτρέπουν την γνωσιολογικά έγκυρη ταύτιση του «εαυτού» με το Είναι. Το γίγνεσθαι φαίνεται σαν γιγάντωση του φαντάσματος του «εγώ», πολιορκημένου απόλυτα από μια τελικά μηδενιστική και εξοντωτική μεταβλητότητα ως προς το ψυχολογικό πεδίο. Το Είναι φαίνεται ως αναλλοίωτο άβιο και ασυνείδητο υπόβαθρο του γίγνεσθαι.

Η οντολογική ή πνευματική ανασφάλεια όχι μόνο ακυρώνει την υπαρξιακή αναφορά της ελευθερίας, αλλά οδηγεί σε μια «χωροκατακτητική», χωριστική ιδιοποίηση του πεδίου ως πεδίου λήθης ή φυγής από τον θεμελιώδη φόβο και την άμεση συνειδητοποίηση του.

Έτσι, βέβαια, αποτυγχάνει και η διάλυση του φόβου που γίνεται πάντα διαμέσου έμπυχης γνώσης. Δεν αποκλείεται, όμως, παρ' όλη την «τραγικότητα» του συνειδησιακού μας θεάτρου, να αποτελέσουν όλα μέρος ενός εξαίσιου, ενός θαυμάσιου οντολογικού εγχειρήματος στον πλανητικό μας ορίζοντα μεταξύ ψυχολογικού και φυσικού πεδίου, μεταξύ τρόπου και όντος.

Ωστόσο, παρά την αντανακλαστική, εξελικτικά, μοιραία χρήση της έννοιας της ουσίας, όχι μόνο υπάρχουν παραδοξότητες στην αντίληψη αυτής της έννοιας και των σχέσεών της, αλλά και η ίδια η έννοια –όπως υπαινιχθήκαμε από την αρχή– αποκλείει, σε κάθε επίπεδο, την ουσιαστικότητα της ιδιοκτησίας σε όλες τις κλίμακες. Δυστυχώς, όμως, αυτή η χρήση της έννοιας αποκλείει και την εξελικτικότητα στην υπόσταση.

Οι δύο θεμελιώδεις τάσεις της συνείδησης μέσα μας – η πρώτη, ως αυτοαναφορικότητα υπαρξιακή του υποκειμένου και, η δεύτερη, ως γνωσιολογική οντολογική επιβεβαίωση της αντίληψης – πολύ δύσκολα ενοποιούνται και συντίθενται, εκτός του ότι και οι δύο μπορεί να πάσχουν από ένα ευρύ φάσμα πλάνης. Και οι δύο λειτουργούν και υπάγουν και τα αποτελέσματά τους σε έναν θεμελιώδη ναρκισσισμό, όπως και στις εσωτερικές και εξωτερικές ατέλειες του οργάνου αντίληψης. Χαρακτηριστική και εξαιρετικά ύποπτη είναι η αισθητηριακή και εμπειρική αντίληψη ύπαρξης μόνο στις άμεσα αισθητές μορφές. Ο εθισμός της αισθητηριακής και εγκεφαλικής προσομοίωσης μέσω της ορατότητας και την απτότητας της ύπαρξης αποτελεί τη βάση της πλάνης. Αυτό αρχίζει να γίνεται μερικώς κατανοητό ακόμη και από το σύγχρονο, φυσικό, θεωρητικό και πειραματικό πεδίο.

Απελευθέρωση από τον εθισμό στην αίσθηση της ιδιοκτησίας της συνείδησης

Υπάρχουν αρκετά εγχειρήματα προσομοιωτικής υπέρβασης αυτής της δέσμευσης του εγκεφάλου. Όμως, ταυτόχρονα, πολλές από αυτές τις προσομοιώσεις υπέρβασης αυτού του εθιστικού και αντανεκλαστικού πεδίου αντίληψης είναι εξίσου απλοϊκές και με ελάχιστο χρόνο διαδρομής, ψυχολογικά, επιστημονικά, βιωματικά και πολιτισμικά. Έτσι, δεν προσφέρουν πειστικότητα για εναλλακτικές αναδύσεις της συνείδησης στην προσομοίωση του υπαρκτού. Η απλοϊκότητα των εγχειρημάτων της αντίληψης – συνείδησης αποτελεί μια μετάθεση και, συχνά, συντελεί σε μια μελλοντική όξυνση προβλημάτων. Η παραίτηση, ωστόσο, από την «αυτονόητη» ιδιοκτησία στη συνείδηση και την ταυτότητα είναι βαθιά απελευθερωτική και αναγεννητική. Σημαίνει την αντίστροφη μέτρηση για τη Λερναία Ύδρα της Χωριστικότητας του Ανταγωνισμού και της Ιδιοποίησης. Ένας τέτοιος δρόμος θα είναι πάντα, σχετικά, στην αρχή του και θα είναι πολλά εξελικτικά υποσχόμενος.

Το αίσθημα καθώς και η εξουσία ή η δύναμη της αίσθησης του πόνου, όπως και του φόβου του θανάτου, μπορούν %